

Sygn. akt III AUa 719/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 marca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka (spr.)
Sędziowie:	SSA Urszula Iwanowska del. SSO Beata Górka
Protokolant:	St. sekr. sąd. Katarzyna Kaźmierczak

po rozpoznaniu w dniu 12 marca 2015 r. w Szczecinie

sprawy K. K. - Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin - Centrum w Szczecinie

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o zwrot nienależnie pobranego świadczenia

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 11 czerwca 2014 r. sygn. akt VI U 834/14

oddala apelację.

SSA Urszula Iwanowska SSA Barbara Białecka del. SSO Beata Górka

Sygn. akt III AUa 719/14

UZASADNIENIE

Decyzją z 26 lutego 2014r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. zobowiązał Komornika Sądowego K. K. do zwrotu kwoty 592,44 zł. W uzasadnieniu wskazano, że komornik ta prowadziła egzekucję ze świadczeń zmarłego E. S. (1), wypłacanych mu przez ZUS. Z kwoty świadczenia należnego E. S. (1) za sierpień 2012r. organ rentowy dokonał potrącenia objętej decyzją kwoty, którą przekazał komornikowi. Wskazano zarazem, że E. S. (1) zmarł w dniu 30 lipca 2012r., w związku z czym „kwota potrącenia dokonanego w miesiącu sierpniu 2012r. jest świadczeniem nienależnym i podlega dochodzeniu”. Zaznaczono przy tym, że organ rentowy dokonał wstrzymania wypłaty świadczenia od najbliższego możliwego do realizacji terminu płatności, tj. od września 2012r.

Komornik K. K. odwołała się od powyższej decyzji kwestionując ją jako całkowicie bezpodstawną. Zwróciła uwagę, że jako komornik prowadząca postępowanie egzekucyjne i dokonująca zajęcia świadczenia w trybie przewidzianym

przepisami Kodeksu postępowania cywilnego, nie jest podmiotem pobierającym świadczenie, o jakim mowa w przepisie art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Dodatkowo podkreśliła, iż nawet gdyby uznać ją za taką osobę, to i tak zwrot nienależnie pobranego świadczenia uzależniony jest od uprzedniego pouczenia przez organ rentowy o tym, w jakich okolicznościach świadczenie będzie uznane za nienależnie pobrane. Wskazała, że w jej przypadku organ rentowy nie dokonał takiego pouczenia. Zarzuciła nadto organowi rentowemu opieszałość w działaniu, przejawiającą się w tym, że mimo uzyskania w dniu 2 sierpnia 2012r. informacji o śmierci E. S. (1), dokonał naliczenia świadczenia za sierpień oraz w dniu 13 sierpnia 2012r. przekazał komornikowi kwotę potrącenia, zawiadamiając go o śmierci ubezpieczonego dopiero tydzień później, w dniu 20 sierpnia 2012r.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Wyrokiem z dnia 11 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że ustalił, iż K. K. – Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin – Centrum w Szczecinie nie ma obowiązku zwrotu kwoty 592, 44 zł tytułem nienależnie pobranego świadczenia za okres od 1 do 31 sierpnia 2012r.

Sąd Okręgowy ustalił, że E. S. (1) pobierał z (...) Oddziału w S. rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym. Termin płatności świadczenia przypadał na piętnasty dzień każdego miesiąca. Wypłacane mu świadczenie podlegało zajęciu komorniczemu - egzekucja była prowadzona na rzecz szeregu wierzycieli przez komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym Szczecin-Centrum w Szczecinie K. K.. Ostatnie zajęcie zostało dokonane pismem z dnia 6 października 2011r., w sprawie KM 3353/11 i było realizowane poczynając od listopada 2011r. Z tego tytułu, a także z tytułu wcześniejszego zajęcia, dokonanego w sprawie KM 352/09, organ rentowy potrącał E. S. (1) w 2012 roku kwotę 592,44 zł miesięcznie. W dniu 30 lipca 2012 r. E. S. (1) zmarł. Odpis skrócony aktu zgonu wraz z wnioskiem o wypłatę zasiłku pogrzebowego wpłynął do (...) Oddziału w S. w dniu 2 sierpnia 2012r. - został przyjęty przez pracownicę Wydziału (...). W dniu 3 sierpnia 2012r. dokumenty te wpłynęły do Wydziału (...). Z ustaleń Sądu pierwszej instancji wynika następnie, że organ rentowy dokonał naliczenia świadczenia, które przysługiwałoby E. S. (1) za sierpień 2012r., gdyby nie jego zgon. Dokonał także potrącenia kwoty 592,44 zł, którą przekazano komornikowi K. K. w związku z prowadzonymi przez nią egzekucjami. Kwota ta wpłynęła na konto komornika w dniu 13 sierpnia 2012r. i w ciągu ustawowego terminu 4 dni została rozdysponowana przez komornika pomiędzy poszczególnych wierzycieli, w tym także w sprawie KM 3353/11. W dniu 20 sierpnia 2012r. do kancelarii komornika wpłynęło pismo (...) Oddziału w S. datowane na 10 sierpnia 2012r., informujące o śmierci E. S. (1) i zobowiązujące komornika do zwrotu kwoty 592,44 zł. Pismo to zostało wysłane przez ZUS za pośrednictwem Poczty Polskiej w dniu 17 sierpnia 2012r.

W dacie wpływu pisma z ZUS komornik nie dysponowała już kwotą 592,44 zł, gdyż została ona wcześniej przekazana przez nią wierzycielom.

Sąd Okręgowy wywiódł, że w sprawie bezsporne było, iż osobą uprawnioną do pobierania świadczenia z tytułu renty i dodatku pielęgnacyjnego o numerze (...) był wyłącznie E. S. (1), a świadczenie to - płatne do 15-go dnia każdego miesiąca - było objęte egzekucją komorniczą prowadzoną (w zbiegu) przez komornika sądowego K. K.. Niesporne też było, że kwota potrącenia w związku z ową egzekucją wynosiła 592,44 zł oraz, że w związku ze zgonem E. S. (1) w dniu 30 lipca 2012 r., nie przysługiwało mu już prawo do świadczenia rentowego ani dodatku pielęgnacyjnego za sierpień 2012 roku.

W myśl przepisu art. 138 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Zgodnie z treścią ustępu 2 za nienależnie pobrane świadczenia uważa się: świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania (pkt 1); świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia (pkt 2). Z kolei w ustępie 3 wskazano, iż za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

Okoliczność, o której mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1, powodującą ustanie prawa do świadczeń stanowi śmierć osoby uprawnionej, co stanowi konsekwencję art. 101 ust. 1 pkt 2 u.e.r.

Sąd I instancji wskazał, że zdaniem organu rentowego, komornik K. K. powinna być w okolicznościach niniejszej sprawy traktowana jako inna osoba niż wskazana w decyzji organu rentowego, której wypłacono należne E. S. świadczenie, a co za tym idzie, możliwe było uruchomienie wobec niej procedury zwrotu nienależnie pobranego świadczenia. Stanowisko to Sąd Okręgowy uznał za całkowicie błędne.

Dalej Sąd podkreślił, że brak było jakichkolwiek podstaw, by uznać, że do komornika sądowego ma zastosowanie przepis art. 138 ust. 3 u.e.r. Komornik sądowy nie jest bowiem w żadnym przypadku osobą, której ZUS wypłaca świadczenie. W ocenie Sądu przepis art. 138 ust. 3 znajduje zastosowanie wyłącznie do osób, które otrzymują z ZUS określone kwoty niejako w zastępstwie osoby uprawnionej, przy czym kwoty te są im wypłacane jako emerytura lub renta. Przykładami takich osób mogą być np. osoba trzecia, wskazana przez osobę pozbawioną wolności, której wypłacane jest świadczenie emerytalne lub rentowe należne osobie pozbawionej wolności (art. 130 ust. 3 lit. c u.e.r.), albo osoba sprawująca opiekę nad osobą małoletnią, której wypłacane są kwoty należnej małoletniemu renty rodzinnej (art. 131 ust. 1 u.e.r.), czy też osoba trzecia, wskazana przez emeryta lub rencistę zamieszkałego zagranicą (art. 132 ust. 1 u.e.r.). Tymczasem kwoty przekazywane komornikowi sądowemu w związku z prowadzoną przez niego egzekucją (jak w niniejszej sprawie) nie są kwotami przekazywanymi z tytułu „świadczenia” - ich wypłata odbywa się bowiem w trybie art. 139 i nast. u.e.r., co oznacza, że organ rentowy przekazuje komornikowi nie emeryturę czy rentę należną osobie trzeciej, ale „sumę egzekwowaną na podstawie tytułu wykonawczego”.

Sąd I instancji zważył, że należy zwrócić uwagę, iż gdyby pojęcie „innej osoby”, o której mowa w art. 138 ust. 3 u.e.r. interpretować tak, jak czyni to organ rentowy, za całkowicie zbędny należałoby uznać przepis art. 138 a u.e.r. Jeśli jednak ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie do ustawy osobnego przepisu, stanowiącego podstawę zwrotu - w określonych sytuacjach - kwot przekazanych na rachunki płatnicze lub inne niż płatnicze, prowadzone przez wskazane w tym przepisie podmioty, oznacza to, że wcześniejsze regulacje (w tym art. 138 ust. 3 u.e.r.) nie mają do nich zastosowania. Skoro zaś tak, tym bardziej nie można przyjąć, aby odnosiły się one do komornika sądowego, prowadzącego egzekucję w trybie przepisów kodeksu postępowania cywilnego.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, że w takiej sytuacji jedyną możliwością dochodzenia przez organ rentowy od komornika sądowego zwrotu przekazanych mu kwot potrąconych ze świadczenia emerytalnego czy rentowego należnego osobie wobec której jest prowadzona egzekucja, jest skorzystanie przez organ rentowy z drogi procesu cywilnego.

Niezależnie od wyżej przedstawionych argumentów Sąd Okręgowy podzielił w zasadzie w całości stanowisko zajęte przez odwołującą się komornik w obu złożonych w sprawie pismach procesowych, tj. w odwołaniu z 3.04.2014r. oraz piśmie z 21.05.2014r.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art.138 ust. 1 i 3 oraz art. 139 ust. 1 pkt. 3 i 5 w zw. z art. 140, 141i 142 ustawy z dnia 17.12.1998 r o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez przyjęcie, że komornik nie jest inną osobą w rozumieniu art. 138 ust. 3 ustawy i nie jest zobowiązany do zwrotu kwoty 592,44 zł tytułem wyegzekwowanej należności z nienależnego świadczenia rentowego zmarłego E. S. (1) za sierpień 2012 r.

Wskazując na powyższe, organ wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania.

W uzasadnieniu zarzutów organ rentowy podał, że jego zdaniem przepis art.138 ust. 3 ustawy emerytalnej znajduje zastosowanie, gdyż zgodnie z tym przepisem za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu art. 138 ust. 1 uważa się również świadczenia wypłacone innej osobie niż wskazana w decyzji, z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Pozwany nie podzielił oceny Sądu, iż w tej sprawie organ wykazał opieszałość skutkującą wypłatą świadczenia nienależnego. Wyjaśnił, że ZUS jako organ powziął informację o zgonie rencisty E. S. (1) w dniu 2 sierpnia 2012 r., jednak z uwagi na proces techniczny wypłaty świadczenia, nie mógł skutecznie wstrzymać wypłaty renty E. S. (1) za sierpień 2012 r. Organ argumentował, że co prawda termin wypłaty renty ustalono w decyzji zmarłego rencisty na

15 każdego miesiąca, jednak cała procedura finansowo- księgowo dla poszczególnych terminów wypłat odbywa się znacznie wcześniej, niemal z dwutygodniowym wyprzedzeniem, w przypadku terminu „15” - do 2 bądź 3 dnia tego miesiąca. W konsekwencji organ nie mógł wcześniej zareagować, anulując wypłatę świadczenia E. S. (1) za sierpień 2012 r. W ocenie apelującego nie zmienia to jednak faktu, że świadczenie to było nienależne a co za tym idzie konieczny staje się zwrot tego świadczenia, także i od komornika .

Kończąc skarżący dodał, że kwestia zwrotu przez komornika nienależnie pobranych świadczeń (potrąconych ze świadczeń należności egzekucyjnych) była już przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, a nie w drodze procesu cywilnego.

Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym Szczecin -Centrum w Szczecinie K. K. w odpowiedzi na apelację (...) Oddziału w S. wniosła o oddalenie apelacji jako całkowicie bezzasadnej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Zarzuty zgłoszone przez organ rentowy mają charakter polemiczny, bowiem powielają stanowisko tej strony, które było prezentowane w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji i które podlegało już wyczerpującej analizie przez ten Sąd.

Istotą sporu w sprawie było ustalenie, czy przekazana przez ZUS za miesiąc sierpień 2012r. kwota 592, 44 zł na rachunek komornika tytułem potrącenia z powodu prowadzonej egzekucji, była świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 138 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emerytura i rentach z FUS (tj. Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) czy też nie, a w konsekwencji czy podlega ono obowiązkowi zwrotu organowi rentowemu.

Z powołanego przepisu art. 138 ust. 1 wynika bowiem, że obowiązek zwrotu nienależnie pobranego świadczenia ciąży na osobie, która je pobrała. Z kolei śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia (art. 101 pkt 2 ustawy o emerytura i rentach z FUS).

Świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają zatem charakter wypłaconych nienależnie. Jeżeli tego rodzaju świadczenie wypłacono osobie trzeciej, to zastosowanie znajduje art. 138 ust. 3 wspomnianej ustawy, zgodnie z którym za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu art. 138 ust. 1 uważa się również wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego innej osobie niż wskazana w decyzji tego organu. Do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, która je pobrała.

Sporna kwota tytułem potrącenia ze świadczeń pobieranych przez ubezpieczonego (renty z tytułu całkowitej niezdolności wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym) za sierpień 2012 r. została wypłacona mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do tych świadczeń. Oddział ZUS już w dniu 2 sierpnia 2012 r., a więc przed terminem wypłaty określonym na piętnasty dzień każdego miesiąca (decyzja o ponownym ustaleniu renty z dnia 6 maja 2008 roku, k. 322 akt ZUS), wiedział o śmierci świadczeniobiorcy i miał możliwość wstrzymania dyspozycji realizacji należności. Podnoszone przez apelującego procedury finansowo – księgowe oraz proces techniczny wypłaty świadczenia nie mogą stanowić usprawiedliwienia niemożności wcześniejszej reakcji i anulowania dyspozycji wypłaty świadczenia. Argumentacja organu jest dalece subiektywna, podczas gdy oceniając stan rzeczy obiektywnie stwierdzić trzeba, że okres 11 dni, liczony od uzyskania informacji o śmierci E. S. (1) do wypłaty świadczenia, był do wstrzymania wypłaty w zupełności wystarczający. Nawet jeżeli uznać by, że niemożliwe było już wstrzymanie dyspozycji dotyczącej wypłaty, to organ rentowy powinien niezwłocznie w jakikolwiek sposób, chociażby telefonicznie zawiadomić komornika o śmierci dłużnika i nienależności świadczenia, co spowodowałoby nieprzekazanie spornej kwoty na konto wierzyciela.

Słusznie zauważył Sąd Apelacyjny w Gdańsku, w uzasadnieniu wyroku z dnia 26 września 2012r. w sprawie III AUa 82/12, że na organie rentowym spoczywa obowiązek takiej organizacji pracy, aby nie dochodziło do potrącania świadczenia, do którego prawo ubezpieczonym wygasło

Po przesądzeniu tej kwestii nie można zatem przyjąć, że do realizacji świadczenia, doszło z przyczyn niezależnych od organu rentowego. Tym samym nie zachodzą przesłanki żądania zwrotu dłużnej kwoty, przewidziane w art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponowna analiza zgromadzonego materiału dowodowego, a także zarzutów podniesionych w apelacji doprowadziła do wniosku, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego jest prawidłowy i na tej podstawie, Sąd Apelacyjny zgodnie z art. 385 k.p.c. apelację oddalił.